

KNJIGO POSVEČAM

*vsem našim srčnim Primorkam,
Goričankam, Kraševkam; materam,
babicam, prababicam in vsem
ženskam, ki so v nemogočih in trdih
razmerah iskale in našle poti, da so
svojim družinam omogočale preži-
vetje in lajšale življenje. Te ženske
se niso spraševale o višini cene, ki
so jo plačale. Pa naj je to bilo zata-
jevanje same sebe, bridka ponižan-
ja in neprestani spopadi z oblast-
jo, majhne zmage in porazi, ki so
jih znale sprejemati in se veseliti
vsake nove porcelanaste skodelice,
ki je v revščino doma prinesla žarek
razkošja.*

Darinka Kozinc

Darinka Kozinc

krpanke

ob-robne slike

*Sam sebi govoriš: nekoč pojdem
drugam, v neko drugo deželo, ob drugem morju,
v mesto veliko lepše, kot je kdaj bilo to,
veliko lepše, kot si je kdaj obetalo, da bo ...*

Lawrence Durrell: Aleksandrijski kvartet I, Mesto

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-32

KOZINC, Darinka

Krpanke : ob-robne slike / Darinka Kozinc ; [spremna
beseda Megi Rožič]. - Ljubljana : Jutro, 2019

ISBN 978-961-7024-07-4
298961920

Splet in preplet

Velikokrat si domišljamo, da je preteklost mrtva, zakopana, izbrisana. Res je mrtva v svoji nespremenljivosti. Pa vendar nas zasleduje v svoji dokončnosti, dohiti v sedanjosti in narekuje odločitve v prihodnosti.

Zgodilo se je v tistem trenutku, ko sem po Sonjinih navodilih iskala grob prastrica na pokopališču v Prvačini.

Grob se je razlikoval od drugih, v masivnost kamna ujeto sporočilo večnosti; dobro ohranjena fotografija na porcelanasti podlagi je predstavljala čednega moškega, gospoda v elegantni obleki nekega časa z odločnim pogledom in negovanimi brki.

Zadelo me je, ko sem s pogledom drsela preko vklesanih črk in števil, najina rojstna datuma sta se natančno ujemala, sto let razlike je zevalo vmes. Naključje? Ali nosi v sebi zapisano sporočilo? To naključje me je potegnilo v zbiranje okruškov, ki so počivali v starem kovčku na omari in nezanesljivem spominu otroka. Otroka, ki je lovil drobce pogovorov med odraslimi – o tetah v Egiptu. O brezmejnem bogastvu, ki je raslo v domišljiji svojcev in se udejanilo v sledovih v hiši: v razkošni rezljani spalnici in visoki postelji, na kateri sem spala kot princeska, v mošnjičku iz trdega lanenega platna, v katerem je shranjen nenavaden nakit in sliki Marije z bujnimi svetlimi lasmi nad posteljo.

Rochettin Antonio Michele, rojen v Algariju, umrl v Gorici 1927 in še pripis: »La dolente consorte pose.«

Odložila sem svilene vrtnice v vazo, da je njihova rdeča barva zažarela na sivini kamna.

Theresa, 66 let (*Terezina, Terezinka po domače*) (*Kairo, pomlad 1938*)

Jutranja sivina se bo kmalu razblinila v jasnini sončnega dne, v dnevu brez oblačka z modro opno nad nami. Te trenutke, preden sonce s svojo slepečo ostrino prebode nebo, imam rada. Ne tako kot moja mlajša sestra Liuza, ki se zjutraj težko poslovi od božajočih svilenih rjuh na razkošni postelji, kar je edini kos pohištva, ki ga je ukazala pripeljati v to najino skupno hiško. Spomin na prejšnje življenje, ko sva se odločili, da kot vdovi skupaj preživiva zadnja leta življenja.

Tej postelji iz orehovine se ne odpovem, je odločno rekla takrat Luiza – Lojska po domače – in skrbno nadzirala njen prenos v drugo nadstropje. Pa še nečemu se ob selitvi ni odpovedala; zbirki starin, majhnih kipcev egipčanskih božanstev, najbrž najdenih ali ukradenih iz egipčanskih grobnic in grobov, s katerimi so domačini plačevali gospodu Paquetu v zameno za zdravljenje domačih živali. Luiza je v spomin na svojega francoskega moža, veterinarja, dala izdelati posebne vitrine za te dragocenosti. Veliko časa je prebila ob njih, figure je previdno jemala v orokavičene roke, zamišljeno je božala mačjo glavo boginje Bastet in jih ure dolgo proučevala skozi povečevalno steklo. Zmajevala je z glavo in se čudila tisočletja starim umetninam. *Neverjeto! Krasno! Čudovito!* si je ob tem mrmrala.

Starost je nadloga. Previdno stegnem desnico, nežno se dotaknem ročaja krhkega, skoraj prosojnega porcelana kavne skodelice. Skodelica je varno v mojih rokah, tresljaje roke sem uspela umiriti. *Črna kot hudič, vroča kot pekel*, se spomnim, da sem nekje prebrala. Vdihnem. Ta vonj! Zame znanilec novega dne. Odpijem prvi požirek, počasi, da okušam vsako kapljico te temne tekočine, ki oživlja moje staro telo.

Za mojim hrbtom šumot svile. Daljna sorodnica Marija, krhka in drobna, ona je v najin dom prinesla vonj domače vasi, a ta se je kmalu porazgubil.

Prehitro se je odela v svilo.

Veliko prehitro, si rečem.

Je kava takega okusa kot je prav? tiho vpraša.

Pokimam, veliko energije in časa sem ji posvetila preden je spoznala vse drobne in pomembne korake pri kuhanju kave. Nato ji kar preko rame navržem, da bi bila rada sama.

Ob tonu mojega glasu se hitro umakne z balkona v sobo, svila njene obleke mi to pove. Zavem se, da je moj glas nehote zadobil tisti odtenek, ki naju ločuje, ton gospodarice.

To zavedanje mi izvabi nasmešek. Podoba deklice z razkošnimi lasmi v barvi kostanjevih plodov in z opreznostjo mlade srne v očeh zasije v mojem notranjem spominu. Podoba, kakršno mi je vračalo dragoceno na robovih počrnelo ogledalo v domači hiši. Jaz z navlako strahov in pričakovanj, ki so čepeli nekje za plastjo dobrih nasvetov in nauk. Pustim, da se podoba razblini ob prvem sončnem žarku, ki si utira pot na verando najine sicer prijetno senčne hiše med palmami na Rod el Farag v Kairu.

Udobneje se namestim v naslanjaču, popravim gube črne svile. To mesto obožujem v zgodnjih jutrih, ko pokljajo palme in se skozi njihove trde zelene pahljače do mene prerivajo njegovi prebujajoči zvoki. Kairo je glasno mesto in ima svoj značilen vonj, pravzaprav več kot to – nezanosno hrupno mesto je. Sedaj, ko sem stara, me večkrat utruja. Zame postaja prevroč, preglasen, prašen in umazan. Zato najraje posedam v tem kotičku, preden se sonce povzpne nad palme in postane nezanosno vroče v prašni jasnini neba. Ven odhajam le, kadar je zares nujno, po opravkih. Vedno si naročim kočijo. Smešno, a ne maram drugih sodobnih prevozov, niti tramvaja, še manj taksija. Kočija mi ponuja varnost in domačnost, z izdelavo kočij si je moj mož ustvaril bogastvo. Skozi zaveso zrem na ulice Kaira, pozibavanje kočije in vzkliki voznika se mešajo s tisočnimi zvoki ulice.

Ta kraj ne pozna pomladi, njene svežine in brstenja, ne opazi se, da so se stvari pomladile in obnovile. Iz zime si vržen v voščeno podobo poletja, ki je tako vroče, da ti ne da dihati.

Odložim skodelico na mizico iz češnjevega lesa z izrezljanimi vrtnicami in vitkimi ukrivljenimi nogami v obliki črke S. To je moja priljubljena mizica, edini kos pohištva, ki sem ga prinesla iz prejšnje razkošne hiše. V ploščo je mojster ujel mozaik iz poldragih kamnov. Nezavedno s prsti drsim po plošči in se dotikam reliefne površine nog. Poznam skoraj vsako zarezo, ki jo je rokodelec z dletom vnesel v les. Ko se v neskončnih urah potapljam v svoje spomine, me lesene rože spominjajo na dišeče rožnate vrtnice na domačem vrtu. Tako zelo so dišale naše divje vrtnice, ki so ustvarile bujno trnovo goščavo ob vrtni ograji.

Sedemnajst let sem štela, ko sem prišla v to veliko mesto, deklica iz vasi raztegnjene pod kraškimi hribi. Iz hiše, ki je v tihih nočeh šepetala čudovito

zgodbo o svojem izvoru. Iz hiše, v katero je brat določen za naslednika pripeljal mlado nevesto. Odšli sva obe s sestro Lojzko, v oporo druga drugi.

Tudi Valantinovi dekleti gresta v Egipt, je novica kot požar, ki ga žene burja, šla skozi vas.

Spet previdno sežem po skodelici in si jo primaknem k ustom. Kako diši jutranja kava! Natančno razmerje okusov kavnih zrn, ravno prav sladka, *qahwa*.

Odpijem požirek. Od daleč se me dotakne mujezinov glas, njegova zategnjena molitev se plazi na moj balkon, se dotika moje zavesti ... *popolnost boga, enega samega, edinstvenega* ... posamezne besede razbiram iz nihanja njegovega glasu od visokega, milega do resnobnega registra. Arabščino obvladam slabše kot sestra, zato pa je italijanščina moj drugi jezik.

To pisano, živahno mesto, prepojeno z mešanico različnih vonjav, s človeškimi klici, kriki, nerazločno mešanico glasov, zvoki piščali in drugih glasbil, zategnjeno glasbo, mi je dalo priložnost. Sem imela morebiti zgolj srečo? Ali sem to zmuzljivo gospo zagrabila, ko je šla mimo v podobi moškega, ki je postal moj mož? Kdo ve? Nasmeh mi ukrivi ustnice, ko za trenutek uzrem svojo prehojeno pot.

Vročina se hitro plazi v nov dan. Kljub nadlogam starosti se bo treba odpraviti v zeleni objem hiše, vile v Prvačini, pomislim. Poletja so tam drugačna, reka nudi svežino, vrbine pa senco v vročih popoldnevih. Upam, da bo šlo, novice, ki jih prinašajo časopisi, so vse prej kot dobre. Diši po spopadu! Tudi v Kairu se čuti ta čudni grozeči nemir!

Vittorio se bo oglasil v času kosila, ko bo za tisto uro zapustil tovarno, on bo že vedel! Najin edini sin!

Darja, 15 let

(Oševljek, poletje 1970)

Vreme nagaja. Letošnje poletje je prava kislica, že več dni dežuje, avgust leze proti drugi polovici, s kopanjem na Vipavi je najbrž konec. Reka se ne bo več ogrela. In to ravno sedaj, ko smo se začeli dobro zabavati in se je naši družini pridružil en tako srčkan fant! No, nekaj pogledov, nekaj omreženih misli in tista sladka zasanjanost. Potem pa dež, dež in dež. Lahko se jezim, lahko grdo gledam, lahko celo preklinjam. Dežna zavesa s svojo sivino zastira kraške hribe.

Mama me je poslala v spalnico, ta vsakodnevni, malone železni počitniški ritual je pomenil: pospraviti posteljo, nategniti pregrinjalo preko nje, skozi okno stresti preprogi, ki sta imeli mesto ob postelji, da se boste noge niso srečale z mrzlimi tlemi ob vstajanju. Ko mi je končno uspelo, da je bilo pregrinjalo brez gub, se je moj pogled ustavil na kovčku, ki je čepel na vrhu omare. Moj oče je preživel vojno in kruti čas ga je naučil, da ima vedno pripravljen kovček z vsemi dokumenti in hišnimi dragocenostmi. Če bo potrebno na hitro zbežati, če bi slučajno zagorelo, če bi se zgodil potres, če bog ve kaj še! Jaz tega nimam v zavesti! Ni bilo potrebe!

Previdno potegnem stol do obeh omar, ki sta potisnjeni druga ob drugo in se njuna gladka površina obdelana na visoki sijaj motno leskeče v turobnem poletnem dnevu. Izdelano v Solkanu. To mi govori ovalen žig na vratih. Trpežno pohištvo z nežnimi krivinami izpod rok solkanskih mojstrov.

Usnjen kovček v oranžno rjavi barvi je težak, komaj uspem obdržati ravnotežje, ko sestopam s stola. Olajšano ga položim, pravzaprav spustim iz rok na pospravljeno posteljo, nad njo v razkošni modrini ozadja in ujeta v temen okvir devica Marija s sklenjenimi rokami gleda v nebo. Tanka plast prahu mi pove, da ga vsaj mesec dni ni nihče odpiral. Dlan potegnem preko površine in opazujem gladko čisto sled za njo. Pihnem vanjo! Nežni sivkasti svaljki se lahkotno zavrtinčijo in pristanejo na tleh. Tudi jaz bom nekega dne prah in prah so že vsi ti, ki se smehljajo s podob. Otrokom nam je prepovedano stikati po vsebini kovčka. Če bo opazil, se bo oče jezil, dvignil bo kazalec, oči bodo dobile temen lesk, udaril pa me ne bo, to vem! Zapomniti si moram vsak premik, vsako sled moram zabrisati, da bo, ko ga bom spet postavila na omaro, natančno tako kot je bilo prej!

Tokrat bom zelo spoštovala očetov nauk, vedno poudarja: *Zpomni si, pupa, red je lepa čednost, vsako stvar moraš dati na svoje mesto, da še v temi lahko najdeš, kar iščeš!*

Trudim se z zaponkami, končno popustijo. Klik! Kovček ni zaklenjen, ključ binglja na vinsko rdeči vrvi.

V svojem pospravljenem razkošju se pred mano odpre skrivnost. Ne dotaknem se mošnjička, niti žametne škatlice z očetovimi medaljami, sežem po škatli, v kateri so najstarejše in že porumenele fotografije. Brez napisov, brez oznak, le na fotografiji, kjer si nona Zora in nono Angel podajata roke in resno strmita drug v drugega, kar mi daje slutiti, da se poslavljata, je s tintnikom napisan obračun mleka. Očitno je bila fotografija nekemu manj dragocena kot papir. Je nono takrat odhajal v vojno kot avstrijski vojak?

Nato pridem do njih. Tako drugačne so, tako lepe, tako nenavadne. Gospe s klobuki, ena lepša od druge! Občudujem njihov vitek stas, bluže z bohotnimi čipkami, umetelno spete lase. Kairo! Ničesar ne vem o njih. Kdo so?

Mama zgolj stisne ustnice, ko okrog nje sitnarim z vprašanji.

Le zakaj? Ker je ostala na kmetiji, ker ni hotela oditi z angleškim vojakom, ki je obsedeno norel za njo v času cone A? V boljše življenje? Ker ni zmogla zapustiti te svoje doline, tega znanega delčka sveta, ki ji zdeluje roke in prepogiba hrbet, medtem ko so one nosile rokavice na negovanih rokah? In videle svet onkraj, ko so z gospodarji potovale po evropskih mestih.

Theresa, 71 let (*Terezina, Terezinka po domače*) (*Kairo, jesen 1944*)

Nocoj so se mi v spancu spet vrinile tiste čudne sanje. Stala sem na kamnitem pomolu v Trstu.

Mama, kaj čakaš, pridi že vendar v barko, Odpluli bomo! je glasno vpil Vittorio, ko je razkoračen stal v barki in se je ta nemirno zibala na vznemirjenem morju, brodnik je že naredil prvi vesljaj. Iz dimnika parobroda Ausonia je počrnel dim potoval z vetrom, mornarji so kot drobne nemirne pike opravljali svoje delo, navijali vrvi in živahno tekali po palubi, kapitan je nadziral vrvež.

Jaz pa sem stala kot omrtvičena, vsi so hiteli mimo, se previdno spuščali v barko tesnobnih obrazov, moje noge so bile kot zlepljene s tlakovci. Sin mi je mahal z nerazumevanjem v očeh, ki se je spreminjalo v jezne pobliske. Kar stala sem, kot kamniti kip, kot del pristanišča, le tu in tam sem ošinila razvito višnjevo zastavo, znak odhoda. Čoln, ki ga je teža ljudi na njem potegnila bližje dnu morja, je odplul brez mene, ogromna ladja se je oglasila z zvokom odhoda, potniki so sloneli nanizani na ograji palube – kot ptice selivke, preden odletijo v južne kraje. Še vedno sem lahko v tej množici videla sinove roke, ki so obupno mahale, slišala sem lahko njegov vedno bolj hripav glas: *Mama, vojna je že tu, stran moraš!*

Okrog ladje se je morje spremenilo v belo peno, premaknila se je in postajala vse manjša, dim je še nekaj časa lebdel v zraku, nato ga je veter razcefal na nevidne koščke. Ladja je izginjala za nevidno črto obzorja, jaz

pa sem bila še vedno na istem mestu. O, sin moj, ko bi ti res odplul z ladjo in bi bila jaz tista, ki bi se vrnila v tihoto naše vile v Prvačini.

Tistega nesrečnega dne si zgolj v lanenem suknjiču pustil burji, da se je s svojimi hladnimi rokami sprehajala po tebi, ko si mene nestrpno potiskal v barko kot dragoceni tovor, ki ga moraš spraviti na varno, še preden ga odplakne kaos vojne. Drgetala sem v hladnem mokrem pišu, ki se je besno zaganjal v vodno površino in ti še vrgla volneni šal okrog vratu – kot to naredi mati otroku.

Ne boj se zame, takoj z naslednjo ladjo pridem za teboj, ko opravim vse v hiši in okrog nje, si mi zagotavljal.

Verjela sem vate, v tvojo mladost in gibkost, četudi me je nekaj neznanu tesnobe obhajalo, kot slutnja, kot napoved nečesa groznega, ko sem stopala za nosačem v kabino prvega razreda. Nikoli te ne bi pustila samega, ti moj edini sin, če bi zaznala hladni objem smrti.

V sanjah sem se končno le odlepila od kamnitih tal in lahkotno, kot bi lebdela, odhitela k najetemu avtu.

Eeee, signor Vittorio? je taksistov glas začudeno spraševal. Nisem odgovorila, rešila sem sina, bil je na varnem, na ladji. Vsaj v sanjah.

RESNIČNOST JE BILA DRUGAČNA. Nisem bila ob njem, ko me je v blodnjah klical, potovala sem v prvem razredu, gospa, kapitan me je povabil na večerjo v lesketavi salon. Šampanjec je mehurčkasto šumel v kristalnem kozarcu, ko si ti umiral. Nikogar ni bilo, ki bi pripeljal zdravnika, nikogar, ki bi prinesel odrešujoči penicilin. V vojni ni nikomur za nikogar mar! Je že odmeval trd vojaški korak v ozkih *gasah* Prvačine. Odsekan korak zmagovalcev! Dvignjene glave. Mi, potomci veličastnega naroda, mi, ki nosimo v sebi gene dvatisočletne kulture! Ti pa si že zapiral oči in stegoval roke k mrtvemu očetu, ki te je sprejemal onkraj ozkega koridorja, ki ločuje začrtano mejo med živim in mrtvim svetom.

Vsaj ta tolažba za moje izmučeno srce, položili so te k očetu v kamniti grob, odmaknili so težko kamnito ploščo. Brez imena, brez križa, duhovnik je zamrmral le najnujnejše, tistih nekaj pogrebcev je oprezalo, kje in kdaj bo počilo. Niti spodobnega pogreba si nisi zaslužil, moj sin! Kako le?

Vojna podivjanost, ki je zajela svet, je ljudi v Prvačini spreminjala v plazeče in oprezne sence. Vsak je gledal le nase, na svoje preživetje, življenje je bilo vredno toliko kot nič.

Ta bolečina me neprestano spremlja v vsej silovitosti. Tretja obletnica je, kar sem prejela pismo s strašno vsebino. Bilo je točno opoldne. Koromačeva

juha je prijetno dišala, na ovalnem krožniku zloženi rumeno zapečeni falafli, damastne rože na belem prtju so se svetlikale, srebrn pribor je bil zlošččen do visokega sijaja, Luiza je namrščeno pogledala Marijo, ki je vstopila s srebrnim pladnjem in mi ga podala. Pismo se je belilo na njem, poznala sem pisavo. Moja svakinja, Rozalka.

Prebrala ga bom ob kavi, sem rekla in odložila kuverto.

Rozalka se je v svoji preprostosti zelo potrudila, da bi mi novico o smrti sporočila na najbolj obziren način, da bi omilila mojo izgubo. Tega se ne da omiliti! Neizprosnost resničnosti je butnila vame zavita v mehke besede tolažbe.

Danes me obhaja slabost. Ta tri leta, odkar si se preselil k očetu v večnost, so bila polna bridkosti. Kairo je preplavljen z vojaki različnih uniform, vojna kaže tu manj surov obraz kot v Evropi, pomanjkanja ne trpimo. Veliko naših je v puščavi, v taboriščih. Poslala sem Marijo tja, da bi poiskala znane obraze in jim odnesla košare hrane. Naletela je tudi na naša dekleta, bolničarke, ki so v svojem prostem času pomagale našim fantom. Ganilo me je!

Slutnja, ki se je ponoči naselila v meni, slutnja, da bom kmalu odšla, me ovija v neobčutljivo kopreno. K vama grem! Končno bomo spet skupaj! Čutim vaju na tisti mejni črti, kako me čakata. Sprejela me bosta s prijaznim nasmehom dobrodošlice v tem vrtinčastem in s peskom prepikanem zraku. Že stegujem roke k vama, oohhhhhh in še ta zadnji boleči vzdih in nato črna tema v tesnem predoru brez luči. Izstop v žarenje, v zlato svetlobo, ki je kot sončni izbruh v najbolj vročih kairskih poletnih dneh. Iztegnem roke v objem .

Jok sestre Luize za mano je komaj slišen!

Moj Michele, moj Vittorio!

Darja, 56 let

(Prvačina, jesen 2010)

V rokah držim od starosti krhek in od svetlobe načet porumenel papir, dolga leta ga nisem odkrila, sedaj pa mi je po naključju prišel v roke. Prevod pisma iz francoščine. Govori o dediščini. Zazrem se skozi okno, zaobjamem Podsmreko, cel grič, grozdje v vinogradu je obrano, listi še vztrajajo na trtah, kakiji so kot oranžne kroglice pripeti na veje, pogled na levo mi odpira

njive v Brajdi. Vem za gozd, ne enega – tri, vem za Dolgo njivo na Krasu, kjer bi lahko pristalo letalo, vem za rodovitno polje v Renčah. In za vilo v Prvačini na prostoru, na katerem se šopiri sodobna stričeva hiša. Gospodarji na svojem v najbolj bridkih časih! Zgolj zaradi štrlin, ki so prihajale iz Egipta.

Hvaležnost. Do tistih, ki so skrbno pošiljale denar, do pratet. V izobilju Kaira so mislile na svojce, na brata, na svakinjo, na štiri nečake. In na vse tiste, ki smo šele prihajali.

V meni dozoreva sklep – šla bom! Kot bi me poklicala iz tesnega kamnitega groba – iz Kaira. Ne vem še, kje naj začnem, kje naj iščem!

Iskanje po tolikšnem številu nakopičenih let je mučno, latinsko pokopališče v Kairu me pri vhodu sprejme z obiljem zelenja, kip angela me pozdravi z dvignjeno roko, za njim v vodometu šumi voda. Preden vstopim moram počakati, da se mimo kot volnene kepe sprehodijo ovce, pred čredo hodita dva pastirčka in za njima ponosno stopa lastnik, galabeja ne prekrije obilnega trebuha. Nekdanjo eleganco grobnic in grobov najeda čas, veliko plošč je novih, Kairo išče prostor za svoje umrle, arabski napisi izpodrivajo zapise evropskih izseljencev. Ustavim se pri grobu Dore iz Mirna, mlado dekle se smehlja z obledele slike, poberem prevrnjeno vazo, *vidimo se nad zvezdami*. Konstantin z Gradišča počiva v miru, kamniti sarkofag prekriva Floro iz Renč, v kotu ob zidu opazim nagrmadene razbitine nagrobnih plošč. Iščem med imenitno okrašenimi grobnicami, zaprtimi z lesenimi vrati, ob stebrih so nanizane plošče z imeni. Decembra je klima prijetna, kljub temu postajam utrujena, preveč je grobov, preveč imen, mrtvaške knjige so izginile, oče Anselmo odkimava z glavo.

Po letu 1945 so staro pokopališče opustili, Nil je poplavljal. Ni ga več!

Pridruži se nama sestra Anastazija, Koptinja z znanjem italijanščine in slovenščine, poslana meni v pomoč. Premlada je, da bi doživljala usodo aleksandrink, ki so po revoluciji ostale v Egiptu, ker niso imele kam in so ostajale v azilu šolskih sester.

Zaman sem prišla, vrnila se bom praznih rok. Sedem na kamnito klop pod palmo, poslušam zvoke trdih pahljačastih listov in ne skrivam razočaranja. Anastazija v golobje sivi obleki reda šolskih sester sede poleg mene.

Greva v cerkev Svetega Jožefa, tam lahko prižgete svečko v spomin!

Sledim ji na rue Banque Misr, iz ulice stopiva skozi vrata, za njimi je trgovina s spominki, pred nama pa se odpira prostor pred ogromno cerkvijo, nešteto nog naših Slovenk je drobilo k službi božji preko kamnitega dvo-rišča, med njimi najbrž tudi obe moji prateti.

Kupim dve dolgi rumenkasti sveči, zataknem ju v puščavski pesek na posebnem prostoru in ju prižgem v spomin Teresi in tudi Luizi. Oranžni plamen zatrepeta. Spomin mi prikliče obe prateti tako zelo oddaljeni v prostoru in času in nenadoma se mi zdi, da ju slišim skozi kopreno preteklosti, kako mi smehljaje govorita in v srcu začutim svoje korenine tudi tu v cerkvi Sv. Jožefa v Kairu.

Materina odločitev

Zdravnik, ki je imel pred seboj razprte moje izvide, je bil še mlad. S kretnjo mi je nakazal naj sedem, način, kako je nagubal čelo, mi je dal vedeti, da je moje stanje resno.

Nekaj bi še opravila, sem rekla, ko sem že držala roko na kljuki. V njegovih očeh se je pojavil vprašaj. *Na pot moram, daljšo pot, z letalom*. Pozorno me je pogledal, ni mi odločno odsvetoval, le nov recept mi je napisal.

In sedaj sem tu. Pesek škripa pod nogami, palme pokljajo v rahlem vetrcu. Albin Nasah stopa kraj mene, moj polbrat. November je, nosim ohlapno majico s kratkimi rokavi in široke lanene hlače, preko ramen sem ogrnila ruto. Sončna očala skrivajo črne kolobarje okrog oči, za mano je dolga pot, iz Benetk do Istambula, kjer sem preživela le kratek postanek in nato dobrodošlica z ratlukom na letalu za Kairo. Albin me je pričakal na letališču, nisva se srečala tri leta, od njegovega zadnjega obiska pri nas doma.

Hvaležna sem ti, da mi ni treba na vlak.

Po živahnem Kairu naju je Aleksandrija sprejela kot umirjena gospa, čeprav vozniki enako radi pritiskajo na avtomobilske hupe.

Ne bi si prej odpočila, preden greva na pokopališče? je predlagal Albin, ko je v predsobi hiše med palmami in mangovci na Moharrem Beyu odložil moj kovček na tla. Odkimala sem, spala sem na letalu.

Zaznala sem dvom v njegovih očeh. Nisem mu še želela razlagati o boleznih, o dvomih in strahovih, ki so me mučili, da bi mi zmanjkalo časa in ne bi uspela obiskati materinega groba.

Albin govori narečje, kot ga je moja mama iz rojstne vasi prinesla s seboj v Egipt, blago in domače so mi njegove besede dobrodošlice zazvene na

letališču, kjer so me obdale drugačne vonjave, mešanica jezikov in ljudi ter je tujost z vso energijo butnila vame.

Na pokopališču sem prvič. Množica sonarodnjakov, ki so prostor za zadnji počitek našli v tuji deželi, slovenski grobovi izginjajo, če ni nikogar, ki bi zanje skrbel, podobe bledijo, kamnite plošče se krušijo, kapelice so zapuščene, vrata so povešena, stare plošče zamenjujejo nove, vidni so sledovi svežih zidarskih del. Napise *počivaj v miru, vidimo se nad zvezdami* zamenjujejo napisi v arabščini. Albin se ustavi pred kamnitim zidom, ki ga sestavljajo plošče in so kot mozaik imen, napisov, fotografij, znakov vere. Obstaneva, za vsako kamnito ploščo je nekdo, ki je živel, ljubil, trpel. Moj pogled nestrpno drsi preko imen, takoj jo najdem – Marija Nasah, v kamniti posodi pritrjeni na ploščo rdeči nageljni žarijo.

Imela je rada te rože, zlasti rdeče, reče Albin.

Tega o njej nisem vedela, le kako bi? Imela sem tri leta, ko je odšla, moja sestra je bila še v pleničkah. Spomin nanjo, na mamo, je bil zabrisan odsev ženske, katere podobo sem srkala iz fotografij, ki jih je oče zatikal za steklo vitrine – dokler niso nehale prihajati.

Zavist me je ovila v svoj strupeni pajčolan, vendar le za trenutek, oba z Albinom sva zgolj nosila posledice njene odločitve, le da imel Albin njeno naročje zase, njemu je pela uspavanke, njega je tolažila, njega hranila, njemu kuštrala lase, njega se je dotikala, njemu pripravljala najljubše jedi. Bila je vedno tam, njegova opora, zavetišče, ljubezen.

Svojemu polbratu sem pravzaprav hvaležna, po njeni smrti smo dobili pismo iz Aleksandrije, želel nas je spoznati. Veliko smo se doma o tem pogovarjali, sestra je bila najprej proti, le oče je molčal, jaz pa sem ga želela srečati. Ko je prišel, sem iskala njene poteze na Albinovem obrazu, odtenke njenega glasu, njenih kretenj, polbrata sem srkala vase, da bi tako prišla do materine podobe.

Očitno pa le ni čisto pozabila na nas, je z grenkobo rekel oče. Ji je odpustil? Jaz nisem še zmogla odpuščanja, zato sem morala priti sem, na njeno zadnje počivališče.

Kaj sem pravzaprav pričakovala? Da bom na pokopališču našla odgovor, da mi bo dano občutiti njeno razdvojenost, trenutke glodajoče slabe vesti?

Obstala sem v zamaknjenosti pred kamnito ploščo, ki je kot stražar stala med mano in tistim, kar je od nje ostalo.

Albin se je tiho odmaknil: *Počakal te bom pri vhodu!*

»Kšeftarca«

*Glej jo! Že spet gre! je slišala Andreino.
Nič je ne ustavi, kšeftarce! je dodala Elda.*

Nepremično je strmela je v vrata, ki so ostajala trdno zaprta. Katja se ni vrnila. Njen odhod so spremljale besede, ki so težko obležale v prostoru in na njenem srcu. Ta otrok ji je v obraz vrgel besede, ki so v trenutku sesule vsa leta garanja, še huje, njen svetel cilj, ki mu je posvetila vse svoje življenje. Bila je krepka ženska, po postavi in duhu. Leta so jo sicer nekoliko sključila, krepke roke so prepredle modre žile in zaznamovale starostne rjave pege.

Le kdaj je ta otrok, ta čudoviti otrok, postal tako grob, tako nerazumevajoč? Kako da nisem nič opazila? je vrtala za odgovorom v sebi. Četudi ta njen otrok že zdavnaj ni bil več otrok.

Bil je božič in prvič ga je praznovala sama, če je odštela enakomerno dihanje obeh otrok, ki sta spokojno spala v skupni postelji. Hiša, v kateri so živeli, je bila komaj vredna tega imena. In najemnina, ki jo je vsak mesec odštela, se ji je vedno zdela previsoka. Za teh nekaj golih sten, za štedilniček, ki je komaj ogrel kuhinjo z lesenim podom, na katerem so izstopale grče. Kljub njenemu trdovratnemu ribanju s krtačo ni bil nikoli čist. Sedela je za mizo in v rokah obračala koledar, ki si ga je izprosila v vaški trgovini, pri Ivici. Kako čas beži! Leto od njegove smrti, leto od tistega dne, ko se ji je življenje popolnoma spremenilo. Obrnilo na glavo. Postala je vdova.

Kmalu bo stari koledar snela z zidu in bo z njim podkurila v štedilniku. Še nekaj dni do leta 1962! Leto, v katero ni polagala nobenega upanja. Leto, ki ga bo preživela ujeta v skrbi za otroka in preživetje. Leto, ko bo v jasnih luninih nočeh spodaj, v dolini, uzrla srebrn trak reke. Leto, ko bo ob večerih utrujeno strmela skozi okna brez polken, v rumene točke luči v vasi, saj preko dneva ni imela časa za sanjave poglede.

Previdno je vstala izza mize, da ne bi zaropotal stol, nalahno odrinila vrata v spalnico. Tam sta na zakonski postelji ležali drobni telesci, nekoliko večje je bila punčka, manjše fantek. Katja je bila njen sonček. Ne le njen, bila je sonček v prvem razredu osnovne šole. Vsi so jo hvalili, učitelj in tudi duhovnik. Dolgi lasje medene barve so se v soju luči, ki je prihajal iz kuhinje, medlo lesketali. Z neverjetno nežnostjo je pobožala deklico po glavi. Ta se je premaknila. Šele takrat je opazila, da deklica stiska v rokah punčko iz cunj.

Grenko jo je spreletelo. Na Andrejevem sejmu v Gorici, si je neskončno želela, da bi na srečelovu dobila eno izmed tistih porcelanastih punčk v pisanih krinolinah. Trikrat je poskusila. Zaman! Vedno so drugi odhajali z veliko kartonasto škatlo in nasmejanimi obrazi. Kako bi razveselila svojo Katjo. Bila bi edina deklica v vasi, ki bi imela »bambolo«. Tako pa ji ni preostalo drugega, kot da je skrivaj ob večerih iz starih krp sešila punčko za ta božični večer. In vanjo je všila svoja hrepenenja, za katera je vedela le sama. Ganjeno je gledala, kako jo Katja, njen otrok, stiska k sebi v snu.

Zvonko se je stiskal k sestrici. Spal je z odprtimi usteci. Kako je že rekla njena pokojna tašča: *sanja o angelcih*. Ob tem se je rahlo nasmehnila! Ima zlata otroka! Vsaj to ji je ostalo za pokojnim možem.

Vrnila se je v kuhinjo in tiho zaprla vrata za sabo. Še malo bo posedela. Odprla je vrata štedilnička in na ogenj položila akacijevo poleno. S pogledom je objela kuhinjo, belo popleskano kredenco, kjer so se za steklom bahale porcelanaste skodelice, kupljene v Gorici, štirje majavi stoli in v kotu božični drevešček. Ta je s svojim sijem deloval preveč razkošno za uborni prostor. Takoj, ko se je zvečerilo ga je z otrokoma okrasila, da bi jima pričarala vsaj malo božične čarobnosti in prazničnega vzdušja. Skrbno so obešali nanj v svilen papir zavite sladkorčke, ki jih je kupila v Gorici. In okrogle doma pečene piškote, na katere sta otroka zavezovala rdeč *cvirn*.

Lahko vsaj pogledam kakšen bonbon se skriva v belem papirju? je spraševala Katja.

Naj vama bo, ker sta pridna, je popustila.

Čakali so vas na postaji. Zategnila si ruto in se negotovo ozirala okrog. Pristopila je k tebi, za trenutek sta se zagledali druga v drugo in med vama je stekla energija razumevanja, pomagala ti je nesti cule na voz.

Če se srečno vrnemo, si bom omislila konja, si sklenila, ko si zagledala konjsko vprego

V razpotegnjeni hiši s slamnato streho, ujeti med jablane in z gozdom v ozadju si našla dve leti miru zase in za otroke. V tihih nočeh si se vračala k svoji domačiji, mislila na Zaneta, skrbela za moža v blatnih jarkih, jemala v roke drobno knjižico Gregorčiča, v svetlobi sveče iskala tolažbe v njegovih verzih in molila k bogu. Naučila si se ravnati s konji.

Končno domov! S solznimi očmi si se poslavljala od prijaznih, toplih ljudi, neskončno hvaležnost si prelivala med mehko zaobljene griče.

Pričakale so vas izmučene, ožgane vasi, črna drevesa so k nebu molela gole štrclje vej, kraterji, sledovi granat, ostanki vojaške opreme, tavajoče in podivjane domače živali. V vas se je zajedala skrb: *Kaj nas čaka doma?* Mrakobnost bežečih podob se je zrcalila v otroških očeh, nova pokopališča ob poti, sveži grobovi s križi v ravnih strogih vrstah.

Domačija je nosila sledove zapuščenosti, prerešeta od krogel z razbitimi okni, svinjak in del gospodarskega poslopja sta bila porušena. Sadno drevje je bilo ožgano, robida se je razraščala, vinograd je bil podivjan, sledovi granat so spremenili podobo njiv, razveselile so te le narcise, ki so v tej opustošeni pokrajini nedotaknjeno rumeno žarele.

Zaman si klicala Zaneta, odgovarjala ti je tišina.

Mama, pridi! te je poklical najstarejši, Izidor.

Stal je na poti, ki je vijugasto peljala na Trstelj, shujšan bel konj. Izbrskala si skorjico kruha, nežno prigovarjajoč si se mu previdno približevala. Žival je kar stala. Hlastno je stegnil jezik za kruhom v ponujeni dlani. Bil je v slabem stanju. Prijela si ga za povodec, sledil ti je. Dobila si konja!

Dobro znamenje! si hvaležno pomislila.

In sedaj, *nona*, leta 2016 stojim pred tvojo fotografijo in ti nemo pripovedujem o danes. O trumah begajočih ljudi.

Veš, *nona*, v vsej človeški zgodovini še nismo uspeli preplezati zidu sovraštva, odklanjanj in egoizma, še vedno stoji pred nami, vedno višji se mi zdi! In kaj je drugače od takrat, ko so tebe nagnali od doma?

In vendar, *nona*, ne smemo dopustiti, da se vera v dobro razblini kot pljuski vode ob zid, na katerem ostane moker madež le za kratek čas.

Biseri

Teta Ana je bila močna ženska. Le zakaj se mi v tem trenutku vsiljuje preteklik? Še je ogenj v njenih zelenih očeh, četudi leži na postelji, podprta z debelo blazino. Krilo sestre usmiljenke me oplazi, ko se umakne iz sobe in tiho zapre vrata za seboj.

To sem zdaj, reče tiho in mi z roko nakaže, naj sedem na edini stol. Soba je ozka, prostora je le za posteljo in omaro. Diši po razkužilu, rjuhe so bele, stene so bele, vse je belo, tudi teta je bela v obraz. Zavzdihne, ko se sklonim k njej. Vedno jo je bilo treba poljubiti. Njeno lice je še napeto.

Ah te moje noge, me ne držijo več! reče in mi pokaže modrice na nogah in rokah.

Ničesar ne rečem, le nasmeh mi otrpne na obrazu, ko dam vrtnico v vazo na omarici. S pogledom jo ošine in njen hvala je kot rahel dih, ki oplazi žamet rdeče vrtnice. Rdeča vrtnica v belini sobe.

Una škrova me ni obiskala, pa če bi pršla bi ju kar zapodila! reče odločno.

Vem, kdo je *una škrova*, njena snaha, teta ji pravzaprav reče nevesta. Pogosto jo obtožuje, ne vem, kje je resnica, pravzaprav nočem vedeti. Izogibam se besedam, toda teta se ne da.

Vse prstrale mi je odnesla an srajce štikane ... kot da jast neč ne vidim.

Vem, da jo boli odnos sina in snahe, to skriva za trdnim oklepom ponosa. Ne, tudi zdaj se ne bo uklonila, nikoli se ni uklonila. Tudi bežala ni nikoli.

Kaj čemo ... to je vse, kar lahko rečem. Za teto sem še vedno pupa, pravzaprav pupca. Občutek ni napačen.

Z mano je fraj, gra h koncu ... spet reče.

No teta, tako hudo pa spet ni. Malce si boste opomogla pri sestrah in potem bo spet dobro!

obljube, lagali so volilci, ki so jo trepljali po ramenih in obljubljali svoje glasove. Ko so se sami znašli s listkom v volilni kabini, so si rekli, saj res, babe pa ni treba, da nas komandirajo še javno, saj nas že doma.

Je lagala tudi sama? Morala si je priznati, da je! Ali pa vsaj ustvarjala podobo zaupanja. Pa vendar manj prepričljivo kot njen nasprotnik.

In še tisti najbolj čist, najbolj prepričan v lastno odkritost, se ujame v te mreže, že ko mu lastna nečimrnost in razbohoteni ego dovoljuje lepšanje zunanje podobe. Ni to lažna fasada, četudi besede puščamo še ob strani? Te dobivajo težo kasneje. Spregovorjene so vedno zaznamovane s semenom vsečnosti. Politika mora biti vsečna in če je vsečna, je njen stolp zgrajen iz svetlečih lažnih opek, toda veliko večjih in težjih, kot so bile tiste, s katerimi so skušali odrasli oblaziniti svet otroku pred bolečinami, ki jo ostrina resnice lahko zadene.

In kaj se dogaja z lažmi, ki jih nekateri neprestano ponavljajo? Postajajo sprejemljiva resnica, ljudje verjamejo in sprejmejo, nasedejo in vrivajo se v njihova prepričanja. Kraljestvo laži se bohota, raste in se širi. Postaja več kot sprejemljivo, postaja način življenja. Laž ima podobo resnice.

Mati laže otroku, brat laže sestri, teta nečaku, mož ženi, dekle fantu, prijateljica prijateljici ... zapleteni v mreže drobnih, majhnih in velikih laži, svet obvladujejo laži, dovoljeno je lagati vsem in vsakomur, tudi sebi.

Je bilo vedno tako? Bo vedno tako? Ali, kot se drobcen cvet prerine skozi razpoko v asfaltu, se tudi resnici uspe preriniti skozi zabetonirane laži? Kdaj pa vendar le!

Zlata rezerva

Opravil sem. Dokončno! Preveval me je mir. Sence ni bilo več. Z današnjim dnem sem jo odstranil, odrinil, zradiral. Te vedno prisotne sence druge ženske v najinem odnosu. In kaj se je zgodilo tega čudovitega dne?

Ženo sem pogledal, kot da jo vidim prvič. Prihajala je k meni s skledo v rokah. Po dolgem delovnem dnevu v zimskem času se nisva nikoli odpo vedala veliki skledi radiča. Kakšno srečo imam s to žensko! Senca tiste iz preteklosti se ne more primerjati z njo.

Ženi nisem povedal o srečanju. Ne še! Nisem še bil pripravljen.

Bil sem ravno sredi problema, ki nam je v firmi pil kri že cel teden. Nekje se mi je že svetlikala rešitev, ko je zazvonil mobilnik. Neznana številka! Pomislil sem celo, da se ne bi oglasil, preslišal in poklical kasneje. Vendar me je neka neznana sila prisilila, da sem ga dvignil, pritisnil zeleno tipko in otrpnil ob glasu. Njenem glasu. Koliko let že nisem slišal tega glasu, rahlo hripavega, težkega, ki me je vedno spominjal na teran, to temno trpko vino. Dve, tri ali štiri leta? O, saj so bila trenutna srečanja. Bežna. Kot dih, le pogled in nasmeh. Tudi spregovorjena beseda in vedno nekaj nedorečenega, nekaj neizgovorjenega, nekaj izpred petih let. Sedaj pa ONA ! Prikril sem presenečenje, zaigral vesel pozdrav in ji nasul plehkkih besed. Kako si in kako lepo presenečenje!

Ona pa, veš rada bi te prosila, če me lahko povežeš s tistim vašim družinskim prijateljem, zanima me, kako je napredoval pri raziskavah, je hitela. Oba sva vedela, da je to le izgovor.

Prav, sem rekel, dobiva se ob jezercu, če želiš, lahko danes. Pa se zmeniva!

Hitro, skoraj prehitro se je strinjala.

Krsta je bila bela. Dišale so bele šmarnice, povezane v venček na njej. Odmaknili smo se, ko je vstopil. Črno in belo, belo in črno. Ujela sem ga za rokav, začutila tanko volneno blago.

Talent ti ne daje pravice uničevanja! sem siknila.

Bo še katera?

Bili smo otroci iskrivih pogledov in igrivo smo se prerivali za namišljeni prestol.

Kolo

Še danes, ko ga srečam in zaznam njegov poblisk s pogledom prepoznavanja, se izmaknem pogledu in se zazrem vase z drobnim nelagodjem in vednostjo, da ne pričakuje od mene ničesar. Niti rahlega giba glave v pozdrav, še manj glasnega živjo. In tako pravzaprav gladko zdrsiva mimo. Na srečo je teh srečanj zelo malo.

Njegovo ime sem pozabila, nisem pa pozabila priimka, preprosto zato, ker nam je otrokom deloval zelo smešno. Hecnobec! Da, tako se je pisal! Hodil je v isti razred, 8.a, naše sončno rumene šole. Z veliko glavo, vodeni mi modrimi očmi in krivimi nogami je bil hvaležen predmet posmeha vse do tistega dne, ko je prišlo do neljubega prizora na šolskem hodniku.

V glavnem odmoru smo vedno zapolnili vse koticke izven učilnic. Vrvelo je od bučnega smeha, prerivanja, besed, pogledov. Nada me je za roko skoraj nasilno vlekla iz gornjega nadstropja šole navzdol, po stopnicah. Hotela je na šolsko dvorišče, v senco starih kostanjev, ki so ga obkrožali. Imela sem jo na sumu, da ni vzrok zatohla učilnica, pač pa Žarko iz 8.b, ki je rad slonel na deblu kostanja ob mreži in zviška motril okolico. Gneča se je na spodnjem hodniku še zgostila, toda kako čudno, množica otrok je mirovala oz. se gibala v rahlem valovanju. Radovednost naju je premagala. Nekaj se je dogajalo, nekaj, kar je pritegnilo in zaustavilo živahno prerivanje in vladala je skoraj tišina, ki jo je prekinjal šepet. Ko se nama je posrečilo preriniti v ospredje, sva zagledali prizor, zaradi katerega naju je zmrazilo.

Na tleh, ob omari, v kateri so se zlatili šolski pokali, ponos šole, je ležal Hecnobec. Sam je ležal tam na mrzlih ploščicah, otroci so naredili polkrog okrog njega in zgroženo strmeli vanj. Nihče se mu ni približal, nihče mu ni

Ura 13.20

Slavist pripelje dijaka. S kapo.
Noče je sneti! pravi profesor.
 Ko bi vsaj za trenutek zavladal mir, si želim.

Ura 14.00

Zvonenje oznani zadnjo uro. Hrup topotajočih nog, vsi glasno bežijo iz šole. Nato vse potihne. Le zvoki sesalnika na hodniku vztrajajo.

Ura 15.30

Končno zunaj. Dvorišče prazno strmi vame. Popoldne šola spremeni svojo podobo. Vanjo se vračajo odrasli. Vseživljenjsko učenje.

Doma**Ura 16.00**

Poberem pošto iz nabiralnika. *Opomin.* Pozabila sem plačati naročnino na časopis. Pozabila sem račun dodati k trajniku. Moram si vzeti čas in iti v potrpežljivo vrsto na banko. Sin mi kislega obraza sporoči, da je angleščino pisal tam nekje med ena in dve. In da bo še vprašan!

Mož mi s sporočilom javi, da se bo v službi zadržal uro dlje.

In ko sin izgine v svojo sobo, se mi iz prsi kot slap izvije hrepenenje. Zadrževano hrepenenje, ki so ga dnevni dogodki vztrajno dušili, tiščali, tlačili navzdol. Hrepenenje po tisti virtualni razkošni postelji, ki mi jo je poslala Neli.

Ura 17.00

Samo za nekaj minut razkošja. Zaprem oči. In glej, takoj me zmanjka!

Ura 17.30

Šele sedaj sem sposobna za gospodinjska opravila.

Ura 22.30

Postelja me sprejme v svoje naročje.

Ura 1.10

Spet ga noče biti. Spanca! Premetavam se po postelji. Iščem položaj, ponavljam mantre.

Hrepenenje po njem skoraj boli.

Spremna beseda

Prignane iz vseh vetrov življenja primorskih žena in deklet, hkrati pa z izrazito avtobiografsko noto, se pred nami razprostira dvajset kratkih zgodb *Krpank*.

Naslov dela lahko sicer dojemamo in tolmačimo kot množinsko obliko ženskega samostalnika, ki izvira iz imena Martina Krpana. Slednji velja v slovenski književnosti za posebljenje moči, stanovitnosti in tudi sposobnosti upora oblasti, njenim pravilom in tudi muham. Ta lik in njegove značajske poteze so skladne tudi z liki žensk, ki se pojavljajo v kratkih zgodbah pričujoče zbirke. Hkrati pa lahko naslov beremo tudi z naglasom na prvem – zlogotvornem r-ju in tako delo interpretiramo kot zakrpano iz različnih barv, konotacij, predvsem pa življenjskih usod; raznolikega in iznajdljivega spopadanja z vsakodnevnimi preprekami, ki jih prinaša ali je prinašalo življenje ženskam skozi čas, nenazadnje pa tudi socialna, ekonomska in politična situacija na Primorskem. Raznolike, večglasne in večperspektivne so zgodbe, na videz za silo zakrpane v izbor pričujoče izdaje. Na vsebinski plati pa lahko najdemo številne skupne imenovalce, ki jih združujejo.

Ženska pripovedovalka je v zbirki bolj pravilo kot izjema. Deloma zavzame tudi pozicijo drugoosebnega pripovedovalca ali se prelevi v kolektivno pripovedno držo, vendar tudi v teh primerih ohrani noto ženske izpovedne občutljivosti. Večina zgodb je prostorsko vezana na primorski zemljepisni prostor, s tega vidika osvetljuje problematiko družbenih in zgodovinskih ter političnih razmer, s katerimi so se soočale predvsem tiste ženske, ki so živele neposredno ob meji. Ob tem pa je vedno v ospredju zgodba posameznice in njena osebna življenjska izkušnja. Ob pogosti prostorski določenosti, ki zgodbe umešča na določeno zemljepisno območje pa pripovedi na drugi strani prečijo tako prostorske kot časovne omejitve in v tem oziru postajajo brezčasne, njihova sporočilnost pa obče veljavna.

Osebe iz zgodb se spopadajo ne le s sodobnimi vsakodnevnimi izzivi, odpirajo tudi rane, ki so vezane na preteklosti, dotikajo se tako osebnih, družinskih kot kolektivnih zgodb, hkrati pa potujejo in se iz krajevne vnaprejšnje določenosti podajajo tudi v medkulturni prostor in tako razrešujejo nekatere stiske in življenjska vprašanja ter dileme.

Skupni imenovalc, ki združuje kar precej zgodb v zbirki je tudi meja, koncept meje pa ni nujno vedno vezan zgolj na ločnico med dvema država-
ma, kulturama in s tem povezanimi anekdotami. Koncept meje, ki nastopa
v zgodbah je širši, nanaša se tudi na meje, ki si jih sami postavljamo, na
omejitve in prepreke, na klišeje in frustracije, ki si jih postavljamo miselno
in nas omejujejo v življenju, tudi tovrstne meje protagonistke prečijo in se z
njimi spopadajo v pričujoči zbirki.

Krpanke so tako spomenik ženski iznajdljivosti, osebnostni moči, stano-
vitnosti, pa tudi njeni sposobnosti, da pokaže svojo ranljivost in se vda nitim
in moči usode – tako v sodobnosti kot v preteklosti, tako na primorskih
tleh kot obče. Poleg tega predstavljajo razmislek o meji v najširšem pomenu
besede, o tem, kaj meje prinašajo, kako na le-te omejujemo in nenazadnje
tudi rešitev in pobudo, kako jih lahko uspešno prečimo in podiramo.

Dr. Megi Rožič

Samonikla krpanka

Darinka Kozinc po poklicu magistrica znanosti in inženirka lesarstva z dekliškim priimkom Skomi-
na, se je rodila v Oševljeku, nekoliko odmaknjeni
vasici spodnje Vipavske doline, nad katero mečejo
sence kraški hribi.

Mama zamejka ji je odpirala svet preko
meje, v drugačen družbeni red in stvarnost slo-
venske manjšine v Italiji, vključno s furlansko
nižino. Podsmreka, vzpetina nad hišo z vinogra-
di, češnjami, figami, jabolki, kakiji, breskvami ... ,
ji je nudila zatočišče za neskončne ure druženja s
knjigo, ki jih je prekinjal mamin klic, ker je bilo na kmetiji vedno veliko
dela. Že kot čisto majhno dekletce je sanjarila o tem, da bi napisala lastno
pravljico.

Samotni cvet je bila prva pesem, ki je v šestem razredu osnovne šole v
Renčah dobila prostor v šolskem glasilu. Slovenščino je takrat poučevala
mlada profesorica Jelka Plavšak, ki je učenki posvečala posebno pozornost
in jo vzpodbujala pri odkrivanju lastnih zmožnosti.

Tudi na srednji šoli jo je profesorica Antonija Valentinčič takoj pritegnila
v uredniški odbor šolskega glasila, jo spodbujala k branju lastnih pesmi in
proze na proslavah, peljala jo je tudi na srečanje mladih literatov (Ljubljana,
Slovenj Gradec). Takrat je tudi pričela z objavljanjem pesmi v Anteni in
Mladini, kratke zgodbe pa je pisala tako za Anteno, Zabavnik kot Ognjišče
... Po zaključeni srednji šoli je razmišljala, da bi se vpisala na slavistko,
vendar je študij nadaljevala na Biotehniški fakulteti v Ljubljani, kratek čas je
celo sodelovala z radiem Študent.

Že kot študentka se je zaposlila pri letalskem podjetju v Ljubljani, po
vrniti v Novo Gorico pa je svojo poklicno pot nadaljevala kot strokovna pre-
davateljica na Srednji lesarski šoli, kasneje je postala ravnateljica. Po pripo-
jitvi šole v center, je profesionalno opravljala funkcijo podžupanje mestne
občine Nova Gorica. Po izteku mandata se je vrnila na Medpodjetniški
center v okviru TŠC, kjer je do upokojitve vodila Zeliščni center.

Pisala je z večjimi in manjšimi prekinitvami, pretežno krajša dela, saj je ob družini, službi in ostalih funkcijah ostajalo malo prostega časa. Pisala je pravljice za Radio Trst A, objavljala je v Cicibanu, Cicidoju, Trobentici, Našem rodu in Primorskih srečanjih. V reviji Les je objavljala strokovne članke in dva znanstvena članka.

Leta 2003 je izšla prva knjiga pri založbi Jutro, *Klepetec in Klopotec. Zgodbe iz Mišjega mesta 1* so izšle pri založbi Viharnik leta 2005, nato so sledile še *Zgodbe iz mišjega mesta 2*. Založba Educa je v letu 2006 izdala *Preko širnega neba do daljnega sveta*, 2008 *Pravili so jim aleksandrinke* in *Šolsko pohištvo-tihi spremljevalec učnega procesa*, 2009 *Mišje mesto 3* in zbirko pravljic *Metla, metlica...je vse pometla*, 2010 slikanici *Robidika* in *Kraški palčki, kamniti malčki*, leta 2011 *Pripovedujeva oba* in zbirko kratke proze *Tišina se je uglasila*.

Izšli so tudi trije DVD-ji s pravljičami ob pomoči Ministrstva za kulturo, tri njene pravljice so bile dramatisirane in postavljene na oder.

V letu 2015 je izšla slikanica *Zapestnica prijateljstva*, 2016 pa zbirka kratke proze *Les Goriciennes* pri Mohorjevi založbi v Gorici, slikanica *Ptičji pek* pri založbi Jutro, pet slikanic je izšlo pri založbi Alba. Za šest slikanic je tudi sama prispevala ilustracije, saj je tudi amaterska slikarka. Za dve ilustraciji je dobila nagrado na Japonskem. Zgodbe iz *Les Goriciennes* so doživele predstavitev na radiu Trst A, dve pa sta izšli v srbskem prevodu v Književniku in Sretanjih, v pripravi pa je prevod v angleščino in srbščino.

Nekatera krajša prozna dela so objavljena tudi v različnih zbirkah.

Leta 2002, 2010 in 2018 je dobila prvo nagrado na literarnem natečaju Mladike, 2002 pa za pravljico na radiu Trst A, leta 2015 prvo nagrado Glas žensk na mednarodnem natečaju, prvo nagrado za pravljico.si 2015, tretjo nagrado pri Planinskem vestniku in nagrado Slavističnega društva na Dolenjskem v letu 2018.

Mestna občina Nova Gorica ji je leta 2016 podelila Bevkovo priznanje, najvišjo občinsko nagrado za ustvarjanje na umetniškem področju.

Kazalo

Materina odločitev	16
Prijatelji so vredni zlata	21
Krpanke	28
»Kšeftarca«	32
Talko Borotalko	39
Rdeč radio	43
Slike ob meji	51
Na meji mo se končno lahko smejali	60
Ko si ti bežala	64
Biseri	67
Kotola	74
Laž = Bolečina	77
Zlata rezerva	83
Ogenj	87
Kolo	91
Moj glasek, ženski glas	95
Preplet črnine	100
Okruški spominov	106
V mreži	110
Spanca pa ni	114
<i>Spremna beseda</i>	119
<i>Samonikla krpànka</i>	121

Darinka Kozinc
krpanke

Spremna beseda:
dr. Megi Rožič

Jezikovni pregled:
dr. Megi Rožič

Prelom in oprema:
ONZ Jutro, Julijan Kodrič

Izdalo in založilo:
Založništvo Jutro, Jutro d.o.o., Ljubljana

Natisnjeno v Sloveniji leta 2019,
naklada 500 izvodov, cena ob izidu 13,40 €.

© Avtorica in Založništvo Jutro

Naročila:

JUTRO d.o.o., Črnuška c. 3, p.p. 4986, 1001 Ljubljana

Tel. (01) 561-72-30, 041 698-788

E-pošta: Info@jutro.si • www.jutro.si
